

Никола Илић

самостални истраживач

Крушевац, Република Србија

nickilytch@protonmail.com

Прегледни рад

Overview paper

DOI: 10.5281/zenodo.7788059

примљено / received: 2. 7. 2022.

прихваћено / accepted: 22. 9. 2022.

Положај Православне Цркве у Србији према Априлском уставу (1901)

Апстракт: У овом раду тежимо да објаснимо положај Православне Цркве у Краљевини Србији према Уставу Краљевине Србије из 1901. године, тзв. Априлском уставу. Како бисмо то учинили, најпре ћемо анализирати сам Устав, те га упоредити са уставима који су му претходили, конкретно са Намесничким уставом (1869) и Радикалским уставом (1888).

Кључне речи: устав, право, историја, Краљевина Србија, Обреновићи, Српска Православна Црква, Београдска митрополија.

Увод

Устав Краљевине Србије из 1901. године је октроисани устав састављен по жељи краља Александра Обреновића (1889-1903). Донет је 6. априла 1901. (по старом јулијанском календару) те је стога прозван Априлски устав. Поред тога што даје велика аутократска овлашћења краљу, овај устав је карактеристичан по томе што, за разлику од других устава Кнежевине и Краљевине Србије, уводи парламент са два дома – Народно представништво сачињено од Народне

скупштине (доњи дом) и Сената (горњи дом). Априлски устав је био на снази од 6. априла 1901. године до 4. јуна 1903. године.¹

У овом раду осврнућемо се на положај Православне Цркве према Априлском уставу. Православна Црква у Србији – Београдска митрополија – била је државна Црква нововековне Кнежевине и Краљевине Србије. Стога је сваки устав морао уредити свој однос са Црквом и положај клира у држави. Кроз анализу оних чланова устава из 1901. који се баве државном религијом покушаћемо да одредимо какав је положај замишљен за Православну Цркву у Краљевини Србији, а кроз поређење са претходним уставима да приметимо могуће иновације и измене у погледу државе на Цркву.

Однос Православне Цркве и државних власти у Србији крајем XIX века

Пре него што се позабавимо самим Априлским уставом, корисно је да се осврнемо на однос Православне Цркве и државних власти у Србији у периоду који је непосредно претходио доношењу Априлског устава.

Кад је Милан Обреновић (кнез: 1868–1882; краљ: 1882–1889) ступио на чело државе, на челу аутономне Православне Цркве у Србији налазио се митрополит Михаило Јовановић (1859–1881; 1889–1898). Митрополит Михаило је био русофил, радио је на буђењу панславизма и био је близак Либералној странци. Он је својим личним заузимањем код руског цара издејствовао да се Русија укључи у српско-турски рат 1877/78, којим су ослобођени и Србији припојени Нишки, Пиротски, Врањски и Топлички округ. Следствено

¹ За више о самом Априлском уставу види: Ђорђе Павловић, „Устав Краљевине Србије из 1901. године“, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, бр. 144 (2013): 509–522; Слободан Јовановић, *Влада Александра Обреновића: Књига друга (1897–1903)* (Београд: Издавачка књижарница Геце Кона, 1931), 194–208; *Устави Кнежевине и Краљевине Србије 1835–1903*, прир. Миодраг Јовичић (Београд: Научна књига, 1988), 161–168; Владимир Вељковић, *Начело поделе власти у октроисаним уставима Краљевине Србије из 1901. и Краљевине Југославије из 1931. године* (мастер рад, Универзитет у Нишу, Правни факултет, 2017), 11–25; Љубомирка Кркљуш, *Правна историја српског народа* (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, Службени гласник, 2007), 213–219; Димшо Перић, *Црквено право* (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду – Центар за публикације, Досије, 1997), 174.

припајању ових крајева Кнежевини Србији, Нишка епархија, претходно под Бугарском егзархијом, припојена је Цркви у Србији.² На Берлинском конгресу (1878) је међународно призната независност Кнежевине Србије. Недуго након признања државне независности дошло је и до признања црквене независности – октобра 1879. године Цариградска патријаршија даје аутокефалију Православној Цркви у Србији.³

Међутим, односи између црквених и државних власти се након Берлинског конгреса заоштравају. Аустрија, за коју се краљ Милан Обреновић политички везао, захтева смену митрополита Михаила због његових веза са Русијом. Краљ Милан је имао и лични сукоб са митрополитом јер митрополит није хтео да га разведе од краљице Наталије. Митрополит Михаило бива смењен 1881. године, на предлог министра просвете и црквених дела Стојана Новаковића, а повод смене је митрополитова побуна због увођења закона о црквеним таксама. По смени Михаила, Влада мења закон о црквеним властима дајући главну реч при избору митрополита државним властима. Сви епископи Цркве у Србији одбијају да се повинују измени закона и сви бивају смењени од стране државе. Марта 1883. године је, на Архијерејском Сабору без иједног архијереја, за београдског митрополита постављен Теодосије Мраовић (1883-1889).⁴ Пошто је држава скрајнула све канонске епископе Београдске митрополије, Теодосије је посвећен у Сремским Карловцима од стране друге помесне Цркве, Карловачке Цркве у Аустрији. За нове епископе доведени су монаси из суседне Карловачке Цркве, мимо канонског поретка.⁵ Српска Влада је

² Владимир Ђирић, „Однос Српске православне цркве и власти у модерној Србији (1831-2010)”, *Кот*, vol. I (1/2012): 131; Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, књ. 2: *Од почетка XIX века до краја Другог светског рата* (Београд: Catena mundi, 2018), 376.

³ Михаило Војводић, „Како је Српска Црква добила независност 1879. године”, *Историјски часопис*, књ. L (2003): 87–97.

⁴ Ђирић, „Однос Српске православне цркве и власти у модерној Србији”, 131–132; Перић, *Црквено право*, 171–172.

⁵ Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, књ. 2, 396-397.

дала 12.000 дуката цариградском патријарху Јоакиму IV, те је он признао Мраовића за митрополита Србије, а за њим то чине и друге помесне Цркве.⁶

Краљ Милан се 1889. године повлачи са престола у корист тада још увек малолетног сина Александра Обреновића, у чије је име до пунолетства требало да влада намесништво које су чинили Јован Ристић, Коста Протић и Јован Белимарковић. Први акт намесничке Владе у погледу Цркве тицао се повратка митрополита Михаила и канонске јерархије. Ово је свакако учињено јер је Михаило био политички близак намеснику Јовану Ристићу. Након Михаила митрополит постаје Инокентије Павловић (1898-1905).⁷ Инокентије је дуго пре монашења био дворски свештеник и службеник министарства просвете и црквених дела. Замонашио се 1892. године, епископ нишки постао је 1894. и најзад постављен је за митрополита Србије 1898. године, вољом државних власти. У његово време долази до измирења канонске и неканонске јерархије у Србији. Иницијатор измирења није био митрополит Инокентије, већ краљ Александар и Влада.⁸

Из приложеног видимо да је уочи доношења Априлског устава Црква у Србији махом била подређена државним властима. И кад се јављао отпор, он је брзо гушен од стране државе. Митрополит који је на челу Београдске митрополије у време доношења Априлског устава, Инокентије Павловић, очигледно је био човек одан државним властима, с обзиром да је био некадашњи дворски свештеник и државни чиновник.

⁶ Перић, *Црквено право*, 172.

⁷ Ћирић, „Однос Српске православне цркве и власти у модерној Србији“, 132–133.

⁸ Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, књ. 2, 412.

Државна религија Краљевине Србије према Априлском уставу

Трећи члан Устава Краљевине Србије из 1901. године каже: „Државна је вера у Србији Источна Православна.”⁹ Даље у истом члану пише: „Православна Црква Краљевине, по догматима једнака са Источном Васељенском Црквом, независна је и автокефална.”¹⁰

О државној религији се говори одмах на почетку устава, после саопштења да је Србија наследна уставна монархија (чл. 1) и описа грба и заставе (чл. 2).¹¹ Трећи члан је суштински преузет из Устава Краљевине Србије из 1888. године, тзв. Радикалског устава.¹²

Априлским уставом се, у складу са одредбом о државној религији, одређује и обавезна верска припадност краља и његових наследника. У члану бр. 7 стоји: „Краљ и Његова деца морају бити вере источне православне.”¹³ Устав обичним грађанима Краљевине даје веће верске слободе: према 33. члану дозвољавају се све признате вере, под условом да „вршење њихових обреда не вређа јаван ред или морал”. Грађани се не могу ослободити грађанских и војних дужности позивајући се на принципе своје религије.¹⁴ Иако пружа верску слободу, устав штити Православну Цркву од могућег утицаја других религија и преобраћања православаца у друге религије. Исти 33. члан каже: „Забрањује се свака радња (проселитизам) против Државне Вере.”¹⁵

⁹ Устав Краљевине Србије (Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1901), 3; Српски уставни, књ. 1: Устави Кнежевине и Краљевине Србије са уставним актима од Првог српског устанка, прир. Владан Петров, Дарко Симовић, Мијодраг Радојевић (Београд: Службени гласник, 2021), 235.

¹⁰ Устав Краљевине Србије, 1901, 4; Српски уставни, књ. 1, 235.

¹¹ Устав Краљевине Србије, 1901, 3; Српски уставни, књ. 1, 235.

¹² Трећи члан Устава Краљевине Србије из 1888. гласи: „Државна вера у Србији је источно-православна. Српска је Црква афтокефална. Она не зависи ни од које стране Цркве; али одржава јединство у догмама са Источном Васељенском Црквом.” Устав Краљевине Србије проглашен 22. децембра 1888. год. на Великој народној скупштини, држаној у Београду месеца децембра 1888. године (Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1888), 2.

¹³ Устав Краљевине Србије, 1901, 5; Српски уставни, књ. 1, 235.

¹⁴ Устав Краљевине Србије, 1901, 12-13; Српски уставни, књ. 1, 242.

¹⁵ Устав Краљевине Србије, 1901, 12; Српски уставни, књ. 1, 242.

Државна религија се примећује и кроз протоколарна правила. Члан 20. доноси заклетву коју краљ полаже пред Народним представништвом:

„Ја (име) заклињем се Свемогућим Богом, да ћу чувати независност и целину Краљевине, да ћу владати по Уставу и законима, да ћу одржати неповређена права народна и да ћу у свима Својим делима и тежњама вазда имати пред очима добро народно. Тако ми Господ Бог помогао.“¹⁶

Сличне верске исказе срећемо и у заклетвама чланова Народног Представништва, прописаним чланом 53:

„Ја (име и презиме) заклињем се јединим Богом, да ћу Устав верно чувати и да ћу при саветовању и гласању само опште добро Краља и Народа у виду имати. И како ово испунио будем, тако ми Бог помогао и овога и онога света.“¹⁷

Устав предвиђа да се ова заклетва полаже пред свештеником.¹⁸

Политички положај православног клира према Априлском уставу

Према члану 98. Априлског устава, све црквене власти у Краљевини Србији стоје „под врховним надзором Министра Црквених Послова“. Исти члан даље каже: „Нарочити закон, по саслушању Архијерејскога Сабора, прописује уређење црквених власти.“¹⁹ Видимо да је државним органима дата превласт над црквеним органима. Но, како бисмо донели ваљани закључак о политичком положају православног клира који Априлски устав предвиђа, потребно је испитати учешће православног клира у државној управи.

Према члану 68, свештеници „оба реда“ не могу бити посланици у Народној Скупштини.²⁰ Међутим, ово не значи да су клирици лишени учешћа у државној власти. Клирици се јављају као чланови Сената, државног органа који заједно са Скупштином чини Народно представништво. Према овом

¹⁶ Устав Краљевине Србије, 1901, 8; Српски устав, књ. 1, 239.

¹⁷ Устав Краљевине Србије, 1901, 17.

¹⁸ Устав Краљевине Србије, 1901, 18.

¹⁹ Устав Краљевине Србије, 1901, 33.

²⁰ Устав Краљевине Србије 1901, 22; Српски устав, књ. 1, 249.

уставу, београдски архиепископ и нишки епископ су „по праву” чланови Сената (чл. 70). Поред ова два епископа, чланови Сената су: престолонаследник, под условом да је пунолетан; тридесет чланова које краљ именује; осамнаест чланова од којих једног бира град Београд, а седамнаест остали изборни окрузи. Док не могу бити посланици у Народној скупштини, свештеници оба реда могу бити изабрани за чланове Сената (чл. 73).²¹

Самим тим што су део Сената, клирици могу бити и део Државног савета, органа који, по избору краља, сачињава 15 чланова Сената. Овај државни орган има широка овлашћења: решава о сукобима надлежности између административних власти, разматра и решава жалбе на министарска решења, одлучује о одузимању непокретних добара за „општенародну потребу”, одобрава ступање у српско грађанство итд.²²

Поставивши два епископа Православне Цркве практично за обавезне чланове Сената, уз могућност да још клирика буде изабрано за чланове Сената, те да клирици сенатори постану и чланови Државног савета, Априлски устав православног клиру даје могућност да непосредно учествује у државној власти са високих државних положаја.

Разлике у односу према Православној Цркви између Априлског и њему претходних устава

Како бисмо уочили иновације и промене које Априлски устав доноси у погледу Цркве и религије, неопходно је да га упоредимо са уставима који су му претходили. Устави који ће нам послужити у ту сврху јесу Устав Књажевства Србије из 1869. године, познат као Намеснички устав, и Устав Краљевине Србије из 1888. године, познат као Радикалски устав.

²¹ Устав Краљевине Србије 1901, 23-24; Српски устави, књ. 1, 249-250.

²² Устав Краљевине Србије 1901, 27-29.

Најпре ћемо се позабавити Намесничким уставом.²³ У односу на ону из Априлског устава, владарска заклетва из Намесничког устава је знатно више прожета хришћанским мотивима:

„Ја (име) примајући владу, заклињем се свемогућим Богом и свим што ми је најсветије и најмилије на овоме свету, пред светим његовим крстом и евангелијем, да ћу земаљски устав неповређен одржати, да ћу по њему и законима владати, и да ћу у свима мојим тежњама и делима само добро народа пред очима имати. Изричући свечано ову моју заклетву пред Богом и народом, призивљем за сведока Господа Бога, коме ћу одговор давати на страшном његовом суду, и потврђујем истинитост ове заклетве целивањем св. евангелија и крста Господа Спаситеља Исуса Христа. Тако ми Господ Бог помогао. Амин!”²⁴

Упркос овој протоколарној занимљивости, Устав Књажества Србије се слабије бави црквеним питањима од Устава Краљевине Србије из 1901. године. Једанаести члан Устава из 1869. године прописује да књаз мора бити „православне источне вере”. Деветнаести члан исто говори и о престолонаследнику.²⁵ Члан 31. каже да је „владајућа” вера у Србији

²³ Припреме за доношење новог устава који би сменио тзв. Турски устав (1838) вршио је још кнез Михаило Обреновић (1839–1842; 1860–1868). Кнез Михаило је крајем 1867. године израду новог устава поверио Радивоју Милојковићу. Међутим, нови устав је усвојен тек 1869. године, годину дана након убиства кнеза Михаила. Тада је кнез Србије био малолетни Милан Обреновић и у његово име је владало намесништво, стога неформални назив Намеснички устав. Ово је први устав који је Србија донела не обазирјући се на права Османског царства, под чијом је влашћу де јуре и даље била. Устав доноси значајне реформе државног поретка Кнежевине Србије. Најзначајнија новина је свакако успостављање Народне скупштине као законодавног тела. Намеснички устав је био на снази до доношења тзв. Радикалског устава 1888. године. Такође је био у употреби између 1894. и 1901. године. Павле Б. Јовановић, „Уставноправни развјат Србије у светлости европског и регионалног искуства”, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду* XL (1/2006): 230–231; Данијел Радовић, „Намесници и устав из 1869. године”, *150 година од доношења Устава Србије из 1869. године*, прир. Нина Кршљанин, Урош Станковић (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2021), 50–56.

²⁴ *Устав Књажества Србије проглашен на Петров-дан на Великој народној скупштини држаној у Крагујевцу о Духовима 1869. године* (Београд: Државна штампарија, 1869), 7. Слична је и заклетва у Радикалском уставу из 1888: „Ја (име), ступајући на Престо Краљевине Србије и примајући Краљевску власт, заклињем се свемогућим Богом и свим што ми је најсветије и најмилије на овоме свету, да ћу чувати независност Србије и целину државне области, да ћу земаљски Устав неповредан одржати, да ћу по њему и законима владати, и да ћу у свима мојим тежњама и делима добро народа пред очима имати. Изричући свечано ову моју заклетву пред Богом и народом, призивам за сведока Господа Бога, коме ћу одговор дати на страшном његовом суду. Тако ми Господ Бог помогао! Амин!” *Устав Краљевине Србије, 1888*, 16.

²⁵ *Устав Књажества Србије, 7, 10.*

источно-православна, али и да је слободна свака друга призната вера. Исти члан забрањује сваку радњу „која би могла бити убитачна за православну веру (прозелитизам)“.²⁶ Устав гарантује слободно јавно практиковање свих признатих вероисповести (чл. 119) и књаз се поставља за заштитника свих вероисповести (чл. 120). Министар црквених послова надзире „духовна надлежательства свију вероисповеди“.²⁷ Оно што је занимљиво јесте члан 123: „Свештена лица, у смотрењу својих грађанских одношаја и дела, и у смотрењу свог имања, подчињена су општим земаљским законима“.²⁸ Ово значи да су клирици пред законом једнаки са осталим грађанима.

То је све што устав Србије из 1869. говори о Цркви и свештенству. Видимо да Намеснички устав не прописује да је неки клирик део државног органа, као што чини Априлски устав са београдским архиепископом (тј. митрополитом Србије) и нишким епископом у Сенату, али исто тако не брани клирицима да буду део неког другог државног органа, као што Априлски устав чини са Народном Скупштином.

С обзиром да устав није бранио свештенству да буду изабрани за посланике у Скупштини, није било неуобичајено да православни свештеници буду чланови политичких странака и воде активан страначки и посланички живот. Ово покушава да заустави сама Београдска митрополија; Архијерејски Сабор октобра 1883. године доноси одлуку да ниједан свештеник не сме бити члан никакве политичке партије.²⁹ Додуше, ова одлука је добрим делом донета како би се спречило учешће свештеника у Радикалној странци, која је била под јаким утицајем антиклерикалних идеја социјалисте Светозара Марковића (1846-1875).³⁰

²⁶ Устав Књажевства Србије, 12-13; Српски устав, књ. 1, 153.

²⁷ Устав Књажевства Србије, 38-39; Српски устав, књ. 1, 169.

²⁸ Устав Књажевства Србије, 39; Српски устав, књ. 1, 169.

²⁹ Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, књ. 2, 366.

³⁰ Слијепчевић, *Историја Српске православне цркве*, књ. 2, 361-367.

Између Намесничког (1869) и Априлског (1901) стоји тзв. Радикалски устав – Устав Краљевине Србије из 1888. године.³¹ Како бисмо увидели могућу еволутивну линију уставних прописа о Цркви и религији, потребно је након упоређивања са Намесничким, Априлски устав упоредити и са Радикалским уставом.

Устав из 1901. године је доста прописа о Цркви и вероисповести наследио од Устава из 1888. године. Већ је речено да је трећи члан устава из 1901. године суштински идентичан трећем члану устава из 1888. године. Члан 33. Априлског устава – који говори о слободи вероисповести, забрани прозелитизма против православља и немогућности ослобађања од грађанских и војних дужности позивајући се на веру – је очигледно комбинација 18, 19. и 20. члана Радикалског устава.³² Исто је тако члан 7. Априлског устава, који говори о религији краља и његове породице, суштински препис члана 41. Радикалског устава.³³ Уз то, следећи члан (42) Радикалског устава додаје: „Краљ је заштитник свију

³¹ Први формални предлози за измену Намесничког устава долазе 1875. године. Нови устав ће, међутим, доћи нешто касније, као компромис између Милана Обреновића и радикала. Народна радикална странка, основана 1881. године, водила се идејом да је народ извор власти. Као таква, ушла је у сукоб са кнезом (од 1882. краљем) Миланом Обреновићем, који је тежио апсолутизму. Упркос раном поразу у виду угушене Тимочке буне (1883), радикали постају моћна популистичка сила. Непопуларност краља Милана након изгубљеног рата против Бугарске 1885. године утицала је на пад двору блиске напредњачке Владе и долазак либералско-радикалске коалиције на власт 1887. године. Како би очувао династију Обреновић, краљ Милан пристаје на стварање једног слободоумног устава у који ће ући идеје о ограничавању власти монарха, народној самоуправи и грађанским правима – идеје блиске радикалима. Тако 1888. године настаје Устав Краљевине Србије, са правом неформално назван Радикалским уставом. Почетком 1889. године краљ Милан Обреновић абдицира у корист свог сина Александра. Радикалски устав је био на снази до 1894. године, кад је краљ Александар Обреновић вратио Намеснички устав на снагу, напослетку сменивши и овај устав новим Априлским уставом 1901. године. Јовановић, „Уставноправни развитак Србије у светлости европског и регионалног искуства“, 230–231; Мирослав Пешић, „Напредна странка у Краљевини Србији од 1887. до 1896. године“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 7, год. LIX (2020): 56–57; Миливоје Поповић, *Порекло и постанак Устава од 1888 године* (докторска дисертација, Универзитет у Београду, Правни факултет, 1939), 50–80; Ратко Марковић, „Понос српске уставности: 125 година од доношења Устава Краљевине Србије од 1888.“, *Анали Правног факултета у Београду* LXI (2/2013): 315–317; Владимир Ђоровић, *Историја Срба* (Београд: Makibook, 2010), 648–656.

³² *Устав Краљевине Србије, 1888*, 6; *Српски устав*, књ. 1, 187.

³³ *Устав Краљевине Србије, 1888*, 11; *Српски устав*, књ. 1, 190.

признатих вероисповести у Србији.”³⁴ Овога нема у Априлском уставу. Радикалски устав каже да, у случају смрти краља и малолетности престолонаследника, намесници могу бити само „вере источно-православне”,³⁵ чега такође нема у Априлском уставу.

Оно чега има у Априлском уставу јесте забрана бирања клирика за народне посланике. Овакву забрану не видимо у претходном Радикалском уставу. Такође, Радикалски устав не даје високе државне положаје појединим клирицима, као што то чини Априлски, убацивши двојицу православних епископа у Сенат, али свакако одсуством забране клирицима да буду бирани за народне посланике оставља простор клиру да уплива и у државну власт.

Закључак

Иако сами Устави нису праволинијски наслеђивали један други због враћања Намесничком уставу у периоду од 1894. до 1901. године, у одредбама о Цркви свакако видимо еволутивни низ од од Намесничког, преко Радикалског па до Априлског устава. Априлски устав из 1901. године је у погледу односа према Православној Цркви великим делом наследник Радикалског устава из 1888. године.

Видели смо, две су значајне иновације које пружа Априлски устав у погледу односа према Православној Цркви: забрана избора клирика за чланове Народне Скупштине и постављање два православна епископа за чланове Сената. Из ових иновација, као и свега претходно реченог у раду, можемо закључити да се Априлски устав јасније и обухватније бави односом Краљевине Србије и Београдске митрополије него што то чине њему претходни устав.

³⁴ Устав Краљевине Србије, 1888, 11; Српски устав, књ. 1, 190.

³⁵ Устав Краљевине Србије, 1888, 17; Српски устав, књ. 1, 194.

Библиографија

Извори

Српски уставни акти, књ. 1: Уставни акти Кнежевине и Краљевине Србије са уставним актима од Првог српског устанка. Пририли Владан Петров, Дарко Симовић, Мијодраг Радојевић. Београд: Службени гласник, 2021.

Устав Књажевства Србије проглашен на Петров-дан на Великој народној скупштини држаној у Крагујевцу о Духовима 1869. године. Београд: Државна штампарија, 1869.

Устав Краљевине Србије. Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1901.

Устав Краљевине Србије проглашен 22. децембра 1888. год. на Великој народној скупштини, држаној у Београду месеца децембра 1888. године. Београд: Државна штампарија Краљевине Србије, 1888.

Литература

Вељковић, Владимир. *Начело поделе власти у октроисаним уставима Краљевине Србије из 1901. и Краљевине Југославије из 1931. године.* Мастер рад. Универзитет у Нишу, Правни факултет, 2017.

Војводић, Михаило. „Како је Српска Црква добила независност 1879. године”. *Историјски часопис, књ. L (2003): 87–98.*

Јовановић, Павле Б. „Уставноправни развитак Србије у светлости европског и регионалног искуства”. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду XL (1/2006): 221–248.*

Јовановић, Слободан. *Влада Александра Обреновића: Књига друга (1897-1903).* Београд: Издавачка књижевница Геце Кона, 1931.

Кркљуш, Љубомирка. *Правна историја српског народа.* Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, Службени гласник, 2007.

Марковић, Ратко. „Понос српске уставности: 125 година од доношења Устава Краљевине Србије од 1888.” *Анали Правног факултета у Београду LXI (2/2013): 315–319.*

Павловић, Ђорђе. „Устав Краљевине Србије из 1901. године”. *Зборник Матице српске за друштвене науке, бр. 144 (2013): 509–522.*

Перић, Димшо. *Црквено право.* Београд: Правни факултет Универзитета у Београду – Центар за публикације, Досије, 1997.

Пешић, Мирослав. „Напредна странка у Краљевини Србији од 1887. до 1896. године”. *Зборник радова Правног факултета у Нишу, бр. 7, год. LIX (2020): 55–72.*

- Поповић, Миливоје. *Порекло и постанак Устава од 1888 године*. Докторска дисертација. Универзитет у Београду, Правни факултет, 1939.
- Радовић, Данијел. „Намесници и Устав из 1869. године“. У: *150 година од доношења Устава Србије из 1869. године*. Приредили Нина Кршљанин, Урош Станковић. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2021.
- Слијепчевић, Ђоко. *Историја Српске православне цркве, књ. 2: Од почетка XIX века до краја Другог светског рата*. Београд: Catena mundi, 2018.
- Ђирић, Владимир. „Однос Српске православне цркве и власти у модерној Србији (1831-2010)“. *Кот, vol. I* (1/2012): 129–153.
- Ђоровић, Владимир. *Историја Срба*. Београд: Makibook, 2010.
- Устави Кнежевине и Краљевине Србије 1835-1903*, прир. Миодраг Јовичић. Београд: Научна књига, 1988.

Nikola Ilić

Independent researcher

Kruševac, Republic of Serbia

nickilytch@protonmail.com

Status of the Orthodox Church in Serbia according to the April Constitution (1901)

The so-called April Constitution was the Constitution of the Kingdom of Serbia adopted in 1901, and abolished in 1903. This Constitution gave greater power to King Alexander Obrenović (1889–1903), and established a two-house parliamentary system. Considering that the Orthodox Church (to be precise, the Metropolitanate of Belgrade) was the official religion of the Kingdom of Serbia, every Constitution had to define the relationship between the Church and the State. Significant Church-related innovation of the April Constitution is that it sets the Archbishop of Belgrade and the Bishop of Niš as permanent members of the Senate, which was the upper house of the Serbian Parliament. Other articles that deal with the Church are mostly inherited from the so-called Radicals' Constitution of 1888.

Key words: Constitution, Law, History, Kingdom of Serbia, Obrenović Dynasty, Serbian Orthodox Church, Metropolitanate of Belgrade.